

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä

Aika: tiistai 7.5.2024 klo 13–15

Paikka: SM, Kirkkokatu 12, Helsinki, kokoussali Aleksanteri ja Teams

Läsnä:

Eeva-Riitta Pirhonen, Minna Polvinen, Tommi Karjalainen, Johannes Peltola, Anssi Pirttijärvi, Mika Puukko, Aili Tervonen, Marjo Vesalainen ja My Willman, OKM

Juho Helminen, Petra Packalen, Kurt Torsell Opetushallitus

Pia Suvivuo, Sosiaali- ja terveysministeriö

Suvi Savolainen, Valtiovarainministeriö

Päivi Kamppi, Karvi

Irmeli Myllymäki, Kuntaliitto

Hannu Freund, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Annakaisa Tikkinen, Sivistysala ry

Jens Mattfolk, Finlands Svenska Lärarförbund FSL

Pauliina Viitamies, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Harri Rinta-aho, Espoon kaupunki

Ulrika Lundberg, Pargas stad

Mikko Ripatti, Savonlinnan kaupunki

Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Siv Sandberg, Åbo Akademi

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen

Työryhmän puheenjohtaja, ylijohdaja Eeva-Riitta Pirhonen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat.

2. Perusopetuksen saavutettavuus – Tilannekuva aluehallintovirastojen näkökulmasta

Johtaja Esa Kaunisto Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastosta ja johtaja Anu Liljeström Itä-Suomen aluehallintovirastosta esittelivät tilannekuvaa saavutettavuuteen liittyen. Esi- ja perusopetuksen saavutettavuuteen liittyvää tarkastelua on tehty aluehallintoviraston peruspalvelujen arvioinnissa viimeksi vuonna 2015. Tuolloin huomattiin, että saavutettavuus oli parantunut aiempiin selvityksiin verrattuna (2011, 2013), mikä liittyi osaltaan väestön muuttosuuntaan taajamiin ja kaupunkeihin. Saavutettavuus oli heikointa Itä-Suomen avin alueella.

Huhtikuussa 2024 Itä-Suomen avin 23 kunnalle tehdyssä kyselyssä selvisi, että 10 kunnassa on palveluverkkoselvitykset menossa, tehty tai käynnistymässä vuosien 2023–2024 aikana. Keskusteluissa oli noussut esiin esimerkiksi pienten yläkoulujen osalta tuntien riittävyys sekä kelpoisten opettajien saatavuus. Seitsemän kuntaa teki sopimus pohjaista kuntayhteistyötä opetuksen järjestämisessä.

Kaunisto ja Liljeström kertoivat peruspalvelujen arvioinnin 2021 havaintoja koulukuljetusjärjestelyistä. Kuljetusoppilaiden määrä oli laskenut asutuksen keskittyessä, mutta kustannukset olivat nousseet. Maaseutumaisissa kunnissa lähes puolet oppilaista oli kuljetusedun piirissä. Eniten kuljetusedun piirissä olevia oli Itä-Suomen Avin alueella (31,3 %). Lainvastaisia kuljetuksia oli 705 oppilaalla ja noin 2 700 oppilaalla oli hyvin pitkät koulumatkat.

Kaunisto ja Liljeström toivat esiin, että kuntien välistä yhteistyötä olisi syytä lisätä eikä perinteinen yksiköittäin ja kunnittain palveluja tarjoava järjestelmä ole enää toimiva ratkaisu. Hyötyjä yhteistyössä voisi olla muun muassa hallinnollisten kustannusten pieneneminen, henkilöstön liikkuvuuden paraneminen kuntien sisällä sekä lähiopetuksen ja kelpoisten opettajien parempi saatavuus. Yhteistyön uhat ja vaikeudet voivat liittyä esimerkiksi kunnalliseen päätöksentekoon ja konsensuksen löytymiseen, oppituntien samanaikaisuuden haasteisiin sekä kuljetuksiin ja niiden huomioimiseen.

3. Perusopetuksen järjestäminen erilaisissa olosuhteissa - miten opetuksen laatu ja saavutettavuus voidaan varmistaa?

Kehittämispäällikkö Irmeli Myllymäki ja erityisasiantuntija Mari Sjöström Kuntaliitosta esittelivät perusopetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyviä kysymyksiä perusopetuksen järjestämisen näkökulmasta. Toimintaympäristön ilmiöinä näyttäytyvät väestökehitys, koululaisikäluokkien pieneneminen, vieraskielisen väestön kasvu, maantieteelliset olosuhteet, pitkät välimatkat sekä oppimistulosten lasku.

Ratkaistavia asioita perusopetuksen järjestämisen näkökulmasta ovat palveluverkko pitkien etäisyyksien alueilla, taloudellinen kestävyys, henkilöstön saatavuus sekä oppimisen ja opetuksen muodot. Mahdollisuuksia tarjoavat kuntien välinen yhteistyö, koulujen ja koulutusmuotojen välinen yhteistyö sekä erilaiset joustavat mallit, muun muassa etäyhteydet ja yhteisopettajuus. Kunta päättää kouluverkostaan ja sen laajuudesta. Palvelut voidaan järjestää itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa.

Esi- ja perusopetuksessa saavutettavuus on muuttunut monesta syistä viimeisen vuosikymmenen aikana ja peruskoulujen määrä laskee. Vuonna 2022 lähes puolessa (135) Manner-Suomen kunnista oli 1–3 peruskoulua.

Myllymäki ja Sjöström esittelivät joka toinen vuosi toteutettavan Kuntaliiton koulukuljetuskyselyn havaintoja. Kyselyyn oli tavoitettu 184 kuntaa, joiden osuus vastaa noin 70 % kokonaisoppilasmäärästä. Kuljetusoppilaiden määrät eivät olleet kasvaneet, mutta kuntakohtaiset erot määrissä ja osuuksissa olivat suuria. Noin 100 000 oppilasta oli koulukuljetusten piirissä. Kuljetusmuodoista päättää kunta. Kuljetuskustannukset olivat yhteensä yli 200 miljoonaa euroa ja vuosittainen vaihtelu on suurta.

Kuntaliiton Verkostoperuskoulu-hankkeessa (2023–2024) kehitetään kuntien ja opetuksen järjestäjien yhteistyömuotoja ja -tapoja. Mukana on 39 kuntaa ja 10 pilottialuetta. Hankkeessa haetaan ratkaisuja muun muassa alueiden perusopetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen yhteistyön keinoin kuntarajat ylittävästi.

4. Kommenttipuheenvuoro

Erytyisasiantuntija Pauliina Viitamies Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:sta piti kommenttipuheenvuoron. Viitamies nosti esiin muun muassa maan eri alueiden eroamisen toisistaan, kunnallisen päätöksenteon ja kuntien välisen yhteistyön haasteita sekä opetuksen laadun merkityksen.

Keskustelua

Käytiin keskustelua esitysten pohjalta.

5. Mitä palkkatilastot kertovat tähänastisesta kehityksestä?

Neuvottelujohtaja Hannu Freund Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajista piti esityksen Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajien käytössä olevien palkkatilastojen perusteella. Freund nosti esiin muun muassa koulutuksen saavutettavuuden merkityksen ja tarkoituksen sekä paikallisten ratkaisujen tärkeyden.

Freund kävi opetushenkilöstön tilannetta läpi Kunta- ja hyvinvointialueyönantajien käytössä olevien tilastojen perusteella. Freund toi esiin muun muassa kelpoisten opettajien tilannetta ja opettajatarpeita kansallisella ja maakunnallisella tasolla.

6. Opettajasegregaatio Suomessa

Professori Sonja Kosunen Itä-Suomen yliopistosta piti esityksen opettajasegregaatiosta Suomessa. Kosunen toi esiin, että esiteltävät tulokset olivat vielä monelta osin julkaisemattomia. Tutkimusten perusteella opettajien rekrytointivaikeudet ovat lisääntyneet, ja niissä on eroja maakuntien välillä. Opettajien rekrytoiminen perusasteen kouluihin oli keskimäärin helpompaa, mikäli oppilaitos sijaitsi suurituloisemmalla alueella. Opettajien eri ammattiryhmien välillä oli eroja työmarkkinatilanteessa. Erityisopettajien rekrytointi oli selvästi muita opettajaryhmiä hankalampaa.

Keskustelua

Käytiin keskustelua esitysten pohjalta.

7. Seuraavan tapaamisen ajankohta (13.6. klo 13–15)

Työryhmän seuraava kokous pidetään 13.6. klo 13–15 hybridikokouksena (OKM, Meritullinkatu 10, Helsinki, kokoushuone Seminarium ja Teams).

8. Muut esille tulevat asiat

Muita asioita ei noussut esiin.

9. Kokouksen päättäminen

Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen päätti kokouksen klo 15.